

ישעיה ברכה

יוצא לאור ע"י אברכי הכולל שבקהילת "מקור חיים" יע"א
בראשות מו"ר עט"ר הרה"ג רבי יוסף מוגרבי שליט"א

להצלחת דן בן חנה וזוג' עכב"ב-לבריאות שמירה עליונה והרמת קרן המזל וכט"ס לעד אכ"ד

גליון מס' 474

ערש"ק פרשת "קורח", ב' תמוז תשע"ה

יום אוזד!

בפרשתנו ישנה פנינה יקרה אחת מיני רבות בתורתנו הקדושה. ניתן את דעתנו עליה, נתבונן בה למען תאיר באור יקרות את חשכת הגלות! את הסיפור על קורח ועדתו כולנו ודאי מכירים, אולם לא הרבה מעימנו יודעים כי דעת ר' יוחנן שקורח לא היה לא מן הבלועים ולא מן השרופים (סנהדרין קי ע"א) כלומר שקורח לא מת כאשר פעה האדמה את פיה, שהרי כתוב "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקורח וגו'". "אשר לקורח" - ולא קורח! וכן לא ע"י האש שיצאה מאת ה', מיד לאחר מכן, והראייה מפרשת פינחס שכתוב באכול האש את חמישים ומאתים איש - ולא קורח. וכתב בעל התורה תמימה זצ"ל שיש מפרשים שעמדה לקורח זכות בניו שהיו גדולי ישראל, וברא מזכה אבא! ואם כן מתי מת קורח? במגיפה! ומצינו למדים הפלא ופלא כמה גדול כוח הבנים וכמה מוטל על האדם לטרוח, להשקיע לייחל ולהתפלל שיזכה לבנים צדיקים בעלי מידות טובות ויראת ה' טהורה, וכמה גדול כוחם להציל את ההורים אחרי מאה עשרים למען יזכו לנחול חלקם בעולם הבא! אלא שעדיין נותר להתבונן לשיטה זאת שקורח לא מת מיד, אם כן מתי היתה המגיפה שבה נפטרו? הדבר מבואר בפרשה, יום למחרת בליעתם של עדת קורח ושריפת מאתים וחמישים איש ממקטירי הקטורת, באו העדה בתביעה על משה ואהרן שהם המיתו את עם ה'! ה' יתברך תבע את כבודם והחלה מגיפה בעם, משה ציוה את אהרן לקחת מחתה ולתת עליה אש מעל המזבח ולשים עליה קטורת ועם הקטורת לרוץ אל העדה ולכפר עליהם, ואכן אהרן עושה כמצוותו והמגיפה נעצרה. נמצינו למדים שקורח לפי חשבון זה מת במגיפה זאת יום אחד בלבד לאחר מיתת עדתו! ואם כן לכאורה מה הועילה זכות בניו, אלא שהיא הנותנת, ועלינו לדעת זאת ולאמץ הדברים ולחקוקם עמוק בקירבנו, שכל יום שניתן לנו בעולם הזה לפעול ולעשות, לקיים מצוות ולעמוד בניסיונות, אין לתאר ואין לשער מה רב טובו! וכבר לימדונו חז"ל באבות (פרק ד' משנה י"ז): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העוה"ב". לצערינו ולדאבונו הרב כעת, בעת אשר באו גויים בנחלתך, וכל מטרתם לבלות "ולבלות" את הזמן, למצוא עוד הנאה ועוד פינוק כאילו חלילה יש רק עולם הזה, שומה עלינו לזכור יום המיתה, יום המוות מיום היולדו למען הרבות במעשים טובים, תורה ומצוות!

זהירות מפגיעה

כל אבא ואמא טובים מתפללים ומייחלים שילדיהם יסתדרו זה עם זה. שהאבה והאחווה, השלום והרעות ישררו ביניהם. תקוותם של ההורים שגם אם חלילה תפרוץ מחלוקת ביניהם, שהכבוד ההדדי עדיין ישרור ביניהם. שמילים פוגעות לא ישמעו, שהשמצות וביזיונות יהיו מחוץ לתחום. להבדיל גם אבינו שבשמים חפץ בכך. הדברים המשמחים ביותר את אבינו שבשמים הם שאהבה ואחוה, כבוד ורעות ישררו בין בניו אהוביו בני אברהם, יצחק ויעקב. כך שאנו נמצאים בשלום ואחדות, אף אחד לא יכול לנו. הקב"ה ישתבח שמו לעד פורס עלינו את סוכת שלומו ולברך אותנו בכל הברכות. אך כבר לימדונו חז"ל הקדושים שכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות. מצויים חילוקי דעות ומחלוקות, אך עדיין הקב"ה ישתבח שמו לעד חפץ ודורש שהכבוד ההדדי ישרור וייתן את אותותיו. ראייה ניצחת לזה מצויה בפרשתנו. קורח ועדתו עשו מעשה אשר לא יעשה. גרמו מחלוקת וקרע בעם. העזו פניהם ברבם של ישראל שליחו של השם יתברך. למשה רבינו לא היה ניחא בזה כלל. לא על כבודו מחה אלא על כבוד שמים. פחד מפירווק ומחלוקת היכולה לכלות כל חלקה טובה. לאחר שניסה משה רבינו בדרכי נועם לדבר על ליבם של קורח ועדתו שיחזרו ממעשיהם הנלוזים וראה שאין הם חפצים בכך, פנה משה רבינו לקורח ועדתו ואמר להם: "רב לכם בני לוי", כלומר יש לכם די כבוד ואינכם ראוים ליותר. השכינה הסכימה עם משה רבינו שכן קורח ועדתו נבלעו חיים באדמה, אך גם משה רבינו נתבע כחוט השערה על דבריו, וכאשר התפלל לה' יתברך להכניס לארץ ישראל, ענה לו ה' יתברך באותה לשון: "רב לך אל תוסיף דבר אלי עוד בדבר הזה". נזהר בכבודו של כל אדם ונזכה לגאולה!

זמני כניסת השבת ויציאת השבת

	כניסת שבת	יציאת שבת	רבנו תם
ת"א	19:27	20:32	21:01
י-ם	19:12	20:30	21:05
חיפה	19:20	20:34	21:06
ב"ש	19:30	20:30	21:03

הפטרה: ויאמר שמואל

מטעמים לשבת

מדנים התנכרו ורחקו מקירבתם, פן תיספו בכל חטאתם!"

(מעין השבוע)

"והנה פרוז מטה אהרון לבית לוי ויוצא פרוז ויצץ ויצץ ויגמול עקדים" (ז"כג)

כתב בספר מנחם ציון: מדוע גמל מטה אהרון שקדים ולא פרי אחר? אלא שכאן נרמזת תוצאה של מחלוקת. כי בשקדים ישנם שני מינים, מרים בקטנותן ומתוקים בגדלן, ולהיפך מתוקים בקטנותן ומרים בגדלן (חולין כה:). וזהו ההבדל בין מחלוקת ושלום. תגרות ומריבות, הן בתחילתן מתוקות אבל סופן רע ומר מאוד, ולהיפך, השלום בתחילה הוא מר שעליו להיות ותרון וסלחון, אך בסופו הוא מתוק, וכמו שאמרו חכמינו (סוף עוקצין): "לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום".

(תורת הפרשה)

שלחני", אבל אם מות ימותו פתאום ללא כל מחלה מוקדמת, הרי זה סימן "כי נאצו האנשים האלה את ה'", ואין מספיקים בידם לעשות תשובה.

(מענה של תורה)

"ולא יהיה כקרוז ועדתו" (ז"ה)
זו לשון רבינו הרמב"ם זצ"ל בצוואתו לבנו רבינו אברהם זצ"ל: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד! ראיתי לבנים גדולות שהשחירו, ופחות (שרים) נפחתו, ומשפחות נספחו, ושרים הורדו מגדלותם, ועיירות גדולות נתערערו, וקבוצות נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים ניקלו ונתבזו, בסיבת המחלוקת - נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו ויספו לספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה! לכן שינאו אותה ונסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה. וגם אם כל אשר בשרכם אוהב

"ופקודת כל האדם יפקד עליהם" (טז,כט)

כתב בספר מלוא העומר: כאן מצאו חכמינו רמז לביקור חולים, שמצווה היא לבקר אצל כל חולה (נדרים ל"ט). ויש להבין, למה דווקא כאן נרמז הרמז הזה? ברם, בידוע שלפני יעקב אבינו לא היה חולי בעולם, עד שבה יעקב וביקש רחמים כי יחלה האדם לפני מותו, למען ידע להכין עצמו ולחזור בתשובה (ראה בראשית מציצא פ"ז). ואכן, תפקידם של מבקרי החולים הוא - לפי סיפרי המוסר - לעורר את החולה לתשובה. אבל עדת קורח הרי היו חוטאים ומחטיאים את הרבים, אשר אין מספיקים בידם לעושת תשובה, וממילא לא תהא להם כל תועלת במחלה ועליהם למות אפוא מיתה פתאומית. זהו שאמר משה רבינו: "ופקודת כל האדם יפקד עליהם" - אם יחלו הללו לפני מותם ויבואו אנשים לבקדם, הרי זה סימן כי "לא ה'

מוקנים אתבונן - סיפורי צדיקים

צדקה זצ"ל. ומה מרנין כל לב היה לראות את ראש הישיבה זצ"ל, שישב במזרח בית הכנסת, צועד אל הקצה השני כדי לאחל לצדיק ברכת שבת שלום ורפואה שלימה. אחר התפילה היה ממהר לסעודה, לענן השבת במטעמים צנועים כיאה לכבודה, ובו ביום בלבד היה שובר את צומו אחר ששת ימי צום בו היה אוכל מעט בשר ומיני מטעמים. על שולחנו היה נוהג לארח אורחים שישבו עימו בסעודתו יחד עם בני המשפחה. ומספר בעל המעשה, שמנהגו היה להתארח בבית הצדיק בשבתות, והצדיק היה מקפיד מאוד במשך כל הסעודה שלא להביט בפניו כלל, בכדי שלא יתבייש, אבל לפני ואחרי הסעודה התייחס אליו כאילו הוא בנו ממש. את סעודתו נוהג היה לסיים בזריזות בכדי למסור את שיעורו הקבוע בישיבת "פורת יוסף" גאולה, שיעור המקדים לשיעורו של מרן הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל, ולו כדי לזכות בדברי תורה מספר מצומצם ממש של אנשים המצפים לבואו, על אף שרוב העולם עדיין טרודים בסעודתם. בנו אב בית דין בירושלים, הגאון רבי בנימין לוי שליט"א מספר: שבת אחת בימי הקיץ, אנו מרגישים חום עז בכל פינות הבית, מה שלא מתאים לדירתנו, דירת קרקע, שהיתה בדרך כלל מאווררת. אחר שחשו בני המשפחה לברר סיבת החום הבלתי צפוי השורר בביתם, התברר להם כי בכוונה תחילה סגר הרב את כל החלונות ושב בבית, כולל התריסים. לשאלתם לפרש מעשיו, השיב: "מאחורי החלונות ישב אדם מחלל שבת ומפעיל את מכונתו ואינני יכול להוכיחו, אבל גם אינני מסוגל לשמוע קול חילולי שבת, לכן בחרתי לסגור החלונות והתריסים שלא יכנס קול חילולי שבת לתוך ביתנו". כך נהג הצדיק כאשר אירע והוצרך לצעוד דרך כבישים הפתוחים לנסיעה בעיצומו של יום השבת, תמיד היה בורח ונחבא ברחובות צדדיים, כדי שאזנני לא יקלטו את רעש המכוניות. ואם אירע ולא יכול היה להתחמק מהליכה על הכביש עצמו, היה נוהג לפזם לעצמו בקול רם משיירי שבת, כדי שאזנני לא ישמעו שום שמץ של חילולי שבת. בשנותיו האחרונות, כאשר שהה במושב זקנים, רוב גופו היה משותק ואינו מגיב למתרחש סביבו, מה גם שסבל ממחלת השכחה. ובכל זאת, כאשר הוצרכו בניו להעלותו לחדרו במעלית שבת, מיד כשחש בכך, נענר מחולשתו והחל שואג וזועף בכל תוקף, תוך שהוא מסרב לעלות במעלית שבת: "שבת! שבת!". וכמה שניסו בניו לשכנעו שאין ברירה וכי הדבר מותר, לא ניאות להכנס עד שאולצו בניו לבית ברירה להעלותו דרך המדרגות (נר ששון).

(עונג שבת)

מסופר על הצדיק המקובל חכם ששון לוי זצ"ל, שבערב שבת קודש, אחר שטבל טבילתו במקווה טהרה לכבודו של היום הקדוש הקרב ובא, היה מתלבש לבנים ומתכוון לקראת שבת מלכתא, וכלשון הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ל ה"ב): "איהו כבוד, זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש, מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך". על פני הצדיק ניכרים היו רגעי האושר והתשוקה עת אשר התקרבה שעת בואה של שבת מלכתא, כאדם המצפה ומתרגש לקראת פגישה עם דמות המעוררת רגשות מעורבים בתשוקה עזה לפגישה עימה. פני הרב האירו באור זיו והפיקו נוגה. ובעוד כולו רועד ומתרגש לנוכח פניה הקרבים ובאים, קיבל את פניה עם הארה מיוחדת שבערה בפניו, בקדושה ובטהרה שסבבו סביב לו. באחת השבתות, שעה קלה קודם כניסת השבת, טען הרב לפני בני ביתו בצער, על כי אינו חש ומרגיש את הארת השבת המיוחדת שהיתה מנת חלקו בזמן קבלתה. פישפש בכיסו ולפתע נתגלתה התעלומה... בכיסו שכח מספר מטבעות, ומשום כך נמנע ממנו לחוש את אותה הארה גדולה. שבת בשבתו, מנהגו היה למהר ולקבל פני שבת מלכתא, להקדים בואו לבית הכנסת "אברהמוף", ולהתכונן ולצפות לה בתפילת קבלת שבת ובקריאת שיר השירים, יחד עם כמה צדיקים וחסידים מנקיי הדעת שבירושלים, בקול רם, בקריאה איטית ובנעימה, לומר עריצים ולהכרית את הקוצים. את הקדושה שניכרה על פני המתפללים בדור הקודם, ניתן לחוש בסיפור שסיפרו מתפללי בית הכנסת. מנהג בית הכנסת היה, שמחלקים פרקי שיר השירים למספר אנשים, ולצד הרב יושב היה הצדיק רבי צדוק התימני זצ"ל, שבתורו היה קורא בנעימה את פרק ז', "שובי שובי השולמית", בלחן תימני מיוחד. הילדים שלא הורגלו בכך, החלו ללעוג לרבי צדוק על סגנונו השונה. אולם כאשר הבחין הרב בלגלוגם, הזדעזע כולו: "איך אתם צוחקים? אנו רואים מלאכים באים לשמוע קריאה זו, ואתם מלגלגים?". ומאותה עת נפל עליהם פחד גערת הרב ולא הוסיפו לזלזל עוד. לביל שבת, אחר תפילתו, עוד קודם שחזר לביתו לסעודת השבת, נהג לילך לבית אימו, לנשק את ידה ולאחל לה "שבת שלום". כך נהג עד יום פטירתה. בשנותיו האחרונות, קבע לביל שבת את תפילתו בבית הכנסת "שאלו צדקה", בשכונת בית ישראל, בצוותא חדא עם ראש ישיבת "פורת יוסף", הגאון רבי יהודה

והייתם לי סגולה

זכרון בלימוד התורה - לימוד דברי התוספות שבגמרא מועיל לזכרון הלימוד.
זכרון - יאריך בתיבת "זכרון" כשאומר "זכרון למעשה בראשית" בקידוש של ליל שבת. וכן יכווין בברכת "אתה חונן" שבתפילת שמונה עשרה.

(סגולות רבותינו)

מדברי ראש הישיבה הרה"ג ר' יוסף מוגרבי שליט"א

זינוך הבנים

מי ימשיך את הדרך?

בספר חינוך הבנים הביא רעיון יפה ובתוכו סיפור מהמגיד הירושלמי רבי שבתאי יודלביץ' זצ"ל והריהו לפניכם: נאמר בפסוק: "ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר, עבדך אישי מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את ה', והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים" (מלכים ב, ד, א). אישה זו היתה לפי מדרש תנחומא (תשא ה) אלמנת עובדיה. אלישע ודאי ידע כי איננו עוד בחיים, בכל זאת היא מצאה לנחוץ להזכיר לפניו "עבדך אישי מת", כדי להבליט את עוצם מרירות ליבה מהתלונה של "והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים", כי אף כאשר אישה מת, והוא הרי לא היה סתם אחד מבני הנביאים אשר אחאב ואיזבל קיפחו את חייהם, אלא היה זה האיש הגדול בענקים שמסר את נפשו להציל את שארית פליטת בני הנביאים, מאה איש, שגם עליהם הוטל הגורל המר להכחד מארץ החיים, עם כל זאת היא מצאה ניחום ועידוד בילדים שנשארו אחריו, כי היא התמידה לחנך אותם ברוח בעלה שהיה ירא את ה' מאוד, והם היו ממשיכים הלאה את מסורת אביהם, ומי שהניח בן כמותו איננו נקרא מת כמאמרם (בראשית רבה מט, ח): "כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת". אבל עתה שהנושה בא, ומי היה הנושה? - יהורם בן אחאב הרשע, שבא לקחת את שני הילדים לו לעבדים (מדרש תנחומא), ומעתה הם יתחנכו ברוחו של יהורם עובד גילולים, וזה עורר בליבה מחדש את הכאב על מות בעלה, כי לא ישאר עוד מי שימשיך לטוות הלאה רקמת חייו, ומעתה נחשב לה כאילו בעלה מת מחדש לחלוטין, ועל זה היתה עיקר צעקתה. ובענין זה מסופר שפעם בא אדם לרב העיר, ואמר לרב שצריכים הרבנים להכריז על יום צום ותפילה וכו', שאלו הרב מדוע? השיב לו אותו אדם: מה אומר לך רבי? מתבייש אני לספר לך, אתמול פה בערב ראיתי בטלויזיה דברים מזעזעים דברי ניבול פה ופריצות נוראים, ובכך מלעיטים את הנוער, ועל כן חושב אני שכדאי לקבוע יום צום ותפילה... השיב לו הרב: אין צורך לצום, מייעץ אני לך לאכול טוב ולשתות טוב... אלא שאם חס אתה באמת על ילדיך, קח מקל ושבור את הטלויזיה... והדברים מדברים בעד עצמם, ישמע חכם ויוסף לקח.

שלום בית

שני סיפורים וליקחן

מרגניתא טבא ראיתי בספר שלום בית, ומשום אל תמנע טוב הנני להביאן ככתבם וכלשונן בפני ציבור הקוראים, ואחריהן אין להוסיף מילה כי כל המוסיף גורע. מסופר בתלמוד ירושלמי (פאה ח. ו'): רבי אלעזר היה גבאי צדקה. פעם אחת חזר אל ביתו - לאחר שנעדר מהבית - ושאל לבני ביתו: מה קרה בשעה שלא הייתי בבית? אמרו לו: הגיעה חבורה אחת של אורחים, אכלו ושתו, והתפללו עליך. אמר להם: אין זה שכר טוב עבורי. פעם אחרת, כששאל לבני ביתו: מה קרה בבית? אמרו לו: באה חבורה של אנשים, אכלו ושתו ואחר כך קיללו וביזו אותך. אמר להם: כעת יש לי שכר טוב!...

ומסופר על הצדיק רבי נחמן מהורודנקי זצ"ל, שהיתה בו ממידתו של נחום איש גם זו, ועל כל מאורע ומאורע היה אומר "גם זו לטובה". פעם אחת אמר לו הבעל שם טוב: שמח אני שלא היית בימי מרדכי ואסתר, שאילו היית בזמן ההוא, היית בודאי אומר גם על גזירתו של המן: גם זו לטובה... החזיר לו רבי נחמן: הלא גם גזירה זו היתה לטובה, שכן בשבילה נתלה המן...

לומדים אנו מכאן שלא רק שאין לאדם לדאוג כאשר מבזים ומשפילים אותו, אלא אדרבא יש לו לשמוח כיון שזה לכפרת עוונותיו, וכל שכן כשיש סיכסוך בינו לבין אשתו ישים לפיו מחסום, ויקבל הכל באהבה, ויזכה לכל הברכות שבתורה...

אמרי שפר

הבעל שם טוב הקדוש אומר: אדם חי שבעים שנה, ולו כדי שייטיב ליהודי פעם אחת בלבד.

הרה"ק רבי מיכל מזלוטשוב אומר: מי שאינו מרגיש בצערו של חברו, בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

הרה"ק רבי ברוך ממזבז אומר: זהירים הם, בני אדם, שלא לבלוע נמלה חיה, מדוע אין הם זהירים שלא לבלוע אדם חי?

הרה"ק רבי אהרון מקרלין אומר: "לא תעשה לך פסל" (שמות כד) - אל תעשה עצמך פוסל דעותיהם של אחרים.

(פתגמים נבחרים)

עַל כֵּן יֵאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים - מוֹשֵׁל וְנִמְשָׁל

חשבון", דרשו חז"ל (בבא בתרא ע"ח): על כן יאמרו המושלים ביצרם, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצווה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. וצריך להבין, לשם מה הוסיפו חז"ל את המילים "חשבוננו של עולם", היה להם לומר "חשבון הפסד מצווה כנגד שכרה". אדם שניחן בכישרון מיוחד בחשבון, אם ישאלוהו כמה גרעיני חיטה יש בכור, יהיה מסוגל להשיב על השאלה הזאת. הוא יוכל אפילו לחשב ולמצוא כמה גרעיני חיטה יש בחדר מלא, או אפילו עשרת מונים ככה. אבל אם נציג לפניו את השאלה: אם נמלא את כל העולם, מתהום ארעא עד רום רקיעא, בגרעינים, וציפור קטנה תאכל גרעין אחד במאה יום, כמה זמן יעבור עד שהציפור תכלה את כל הגרעינים? הרי אף בעל חשבון מובהק תילאה ידו להגיע לתכליתו של חשבון ענק זה, וכמעט חדל לספור, כי אין מספר. עתה אם באנו להעריך חשבון כביר זה נגד עולם הנצח, אין החשבון הזה מגיע גם לאחד מאלף אלפים. שכן עם כל מימדיו הכבירים של החשבון הזה, הרי בכל זאת הוא עשוי להסתיים בסופו של דבר ולבוא לכלל סיכום. מה שאין כן הניצחיות שאין לה סיום עולמית. זה מה שאמרו חז"ל: כי המושלים ביצרם, היינו אותם היודעים להשיב תשובה ליצרם הרע ומתגברים עליו, כשבא לפתותם ואומר: מה לכם לצפות לעולם הנצח, הסתכלו באשר לפניכם. משיבים הם לו: אמור נא, האם ידוע לך "חשבוננו של עולם" היינו טיבו של עולם הנצח? הלא אין הוא כפי שאתה מנסה למעט בקומתו, כי הלא אין לו גבול ותכלית, ואין ברצוננו להחליף עולם חולף בעולם קיים לעד ולעולם.

(משלי החפץ חיים)

כל אדם מישראל יש בידו להשריש בליבו קדושת ה' ולהיות קדוש בעצמו על ידי הדבקות במצוות התורה ובלמידה. אבל הדבר מותנה בתנאי קודם למעשה, שלא יניח ליצר הרע להתאכסן בקירבו, וזה רק לאחר שירחיק דעות כוזבות ממוחו ויטהר עצמו מהרהורים מטופנים. משל למה הדבר דומה, לאחד שהביא לביתו כלי כסף וכלי זהב לרוב, כלים יפים שאין כמותם בכל העולם. אלא שהבית עצמו מלוכלך מאוד, מלא רפש וטיט ומסריח, עד שכמעט אי אפשר להיכנס לתוכו. מה ייתן לו ומה יוסיף לו יקר הכלים ויופיים, האם ביתו יהיה נקי על ידי כך? ודאי שקודם כל עליו לנקות כראוי את הבית, לצחצחו ולשפשוף למשעי, ורק אז יעלה יופיו של הבית על ידי הכלים היפים. בזה יובן מה שאמרה התורה (במדבר ט"ו, ל"ט): "וראיתם אותם וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם". אחר כך חזרה ושנתה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו', למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוקיכם". ולכאורה יש כאן חזרה על אותו עניין במילים אחרות, והרי כל תג בתורתנו הקדושה, תלי תלים של הלכות נאמרו בו. אלא התורה באה ללמדנו, אימתי אפשר להגיע על ידי קיום המצוות ל"והייתם קדושים לאלוקיכם", רק אם יש בו "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ואמרו חז"ל (ברכות י"ב): אחרי לבבכם, זו מיתנה, היינו דעות כוזבות ומחשבות שהן הפך התורה. ואחרי עיניכם - זו זנות, אלו ההרהורים המטופנים של אדם השטוף בתאות העולם הזה.

על הפסוק (במדבר כ"א, כ"ז): "על כן יאמרו המושלים בואו

אל תיקרי הליכות אלא הלכות

קדושה השייכת למנחה של חול, הואיל ויש שם קדושה כזאת גם ביום שבת. וגם רשאי לענות אמן אחר חזרת המנחה.

המתפלל ערבית מבעוד יום אחר פלג המנחה, ומצא בבית הכנסת רוב מניין שעדיין לא התפללו מנחה, ורוצים לצרף אותו לעשירי, רשאים לעשות כן ולצרפו לאלו שרוצים להתפלל מנחה וחזרה עם קדושה.

הנאמר בסעיף הקודם שהמתפלל ערבית מבעוד יום לאחר פלג המנחה, רשאי להצטרף למניין של מנחה, הוא דווקא במנחה של יום חול, אבל המנחה של ערב שבת אין ראוי לצרפו למניין, שאחר עשאו קודש (שקיבל שבת בברכו וכיוצא) לא יעשנו חול.

תפילת ערבית - הנשים לא קיבלו עליהן, ורובן אינן מתפללות ערבית. ונשים שמתפללות תפילת ערבית - תבוא עליהן ברכה. וטוב שיאמרו שאינן מקבלות עליהן תפילת ערבית כחובה. ועל כל פנים לא יברכו (הנשים הספרדיות) את ברכות קריאת שמע, אלא אם ירצו יאמרו את הברכות בלי שם ומלכות.

אישה שקיבלה עליה להתפלל ערבית, וקשה לה להמשיך במנהגה להתפלל ערבית כגון מטופלת היא בילדים קטנים, צריכה היא לעשות התרה על כך.

אישה שאינה נוהגת להתפלל ערבית, ונוהגת להתפלל מנחה, ושכחה להתפלל מנחה, הואיל ומחוייבת להשלים, תתפלל ערבית אף על פי שאינה רגילה בכך, ותשלים מנחה לאחריה, כי אם תמתין עד שחרית לא תוכל להשלים.

יש להקל לנשים לאכול ולסעוד סעודת הערב לפני תפילת ערבית, כיוון שרוב הנשים לא נהגו להתפלל תפילת ערבית.

אישה יראת ה' היא תתהלל ליתן דעתה על בעלה ובניה קודם אכילה, אם התפללו תפילת ערבית.

(התפילה וההלכותיה)

הכוכבים, אבל לא יברך על התפילין, גם אם אפילו עדיין לא שקעה החמה.

המתפלל ערבית מפלג המנחה, או אחר שקיעת החמה לפני צאת הכוכבים, ונזדמן לו ששמע קדיש וקדושה וברכו באמצע פסוק שמע ישראל, פוסק ועונה עם הציבור, אף על פי שאין להפסיק לעניית דברים שבקדושה באמצע פסוק "שמע ישראל" ובאמצע פסוק "ברוך שם", אבל כאן כיון שעתידי לחזור ולקרוא קריאת שמע בזמנה אחר צאת הכוכבים, פוסק ועונה עם הציבור. והוא הדין בזה למי שקורא קריאת שמע אחר תפילת שחרית עם תפילין של רבנו תם שפוסק ועונה עם הציבור.

הנמצא באמצע קריאת שמע וברכותיה של תפילת ערבית, או בין גאולה לתפילה של ערבית (דהיינו לפני תפילת שמונה עשרה של ערבית), ושמע קדושה של מנחה ממניין אחר, עונה עימהם קדושה, אפילו אם כבר שמע קדושה.

המתפלל ערבית מבעוד יום אחר פלג המנחה, וכשהגיע לסוף ברכת מחיה המתים, שמע מהמניין הסמוך שהיו מתפללים מנחה שאומרים קדושה, לא יענה עימהם, כיון שלא תיקנו חכמינו ז"ל קדושה בתפילת ערבית, ואין שייכות לקדושה בתפילה זו, ומכל מקום יתנוק ויכווין למה שעונים הציבור.

המתפלל ערבית מבעוד יום אחר פלג המנחה, בכותל המערבי או בבית כנסת שיש שם מניינים רבים בזה אחר זה, ולאחר שסיים תפילת ערבית ושומע חזרת הש"ץ מציבור שמתפללים מנחה, עונה עימהם אמנים וקדושה. ואף לכתחילה רשאי לעשות כן, וכדרך חסידים ואנשי מעשה שאחר שהתפללו בכותל המערבי ערבית מבעוד יום לאחר פלג המנחה, שוהים שם לשמוע קדיש וקדושה.

הנאמר בסעיף הקודם שלאחר שהתפלל תפילת ערבית רשאי לענות קדושה של מנחה, הוא לאו דווקא ביום חול, אלא בין בחול בין בערב שבת, ואין לומר בזה שאחר שעשאו קודש בתפילת ערבית ליל שבת, לא יעשנו חול לענות

אין השליח ציבור חוזר התפילה בתפילת ערבית, כיון שאין תפילת ערבית חובה, אלא רק מצווה, ולא נתחייב בה אדם שיצטרך השליח ציבור להוציאו ידי חובתו. ואף שכבר קיבלוהו כל ישראל כחובה, לעניין חזרה לא קיבלוהו, ואין להטריח הציבור על כך. והמקובלים אומרים שעל דרך האמת חזרה בערבית אין לה מקום.

יש מקומות שנוהגים לומר "רבנן ברכו", דהיינו שמוסיפים תיבת "רבנן" בקדיש שלפני "עלינו לשבח" בערבית (וכן בברכו של עליית ספר תורה). והטעם לכך, כי "ברכו" אלו לא נתקנו על ידי אנשי כנסת הגדולה, אלא על ידי חכמים אחרונים, והמברך כאילו אומר: ברשות רבנן אני אומר ברכו וכו', ועל כל פנים אין מנהג זה חיוב, אלא כל אחד יעשה כמנהגו.

יש אומרים שאין לציבור לכרוע ואף לא להניע ראשם כשעונים "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", ועל כל פנים הנהוגים להגביה עצמם ממקום מושבם כשעונים "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", כעין הידור שעושים בפני זקנים, יש להם על מה שיסמוכו.

אחרי עניית ברכו יעמדו האנשים ויאמרו בכוונה גדולה "עלינו לשבח", שהוא שבח עליון ונורא מאוד. מלא סודות עליונים. ועיקרו, תיקנו 'הושוע בן נון, ושוב תיקן רבן יוחנן בן זכאי לאומרו אחר התפילה, ורבנו האר"י גילה סודו.

אסור להניח תפילין בלילה, גזירה שמא יישן בהם ויבוא לידי ביזיון. וגם תפילין של רבנו תם אין להניח בלילה אפילו לפני שקיעה של רבנו תם, (אף שהיתה סברא לומר שיש להקל לרבנו תם לשיטתו), כיוון שלא תלוי זה בזה, שאפשר לפסוק בתפילין כרבנו תם, ובשקיעה כהגאונים.

מי שלא הניח תפילין באותו היום וכבר שקעה חמה, יניח תפילין בבין השמשות (שהוא כרבע שעה אחר שמתלקת השמש מעינינו). וצריך לברך על הנחתן. ואם התפלל כבר ערבית, ואחר כך נזכר שלא הניח תפילין באותו יום, יניח תפילין כל עוד לא הגיע זמן צאת